

STAVOVI GRAĐANA I
ORGANIZACIJA CIVILNOG
DRUŠTVA O RADU LOKALNIH
SAMOUPRAVA

“Nova društvena inicijativa” i „Komunikacija za razvoj društva“

2018.

Sažetak

Rad lokalnih samouprava na Kosovu je praćen brojnim problemima prilikom njihovog ispunjavanja mandata za pružanje javnih usluga i olakšavanja društveno-ekonomskog razvoja i tako se odražava na odnose lokalnih vlasti i građana, uključujući razmenu informacija, pružanje usluga i učestvovanje u donošenju odluka.

Lokalne samouprave na Kosovu generalno imaju problema sa kapacitetima i pružanjem usluga svojim građanima, a spona između građana i njihovih predstavnika je slaba. Od 38 opštinskih uprava, koliko ih ukupno ima na Kosovu, 10 opštinskih uprava je sa srpskom većinom. Ovaj izveštaj ima za cilj da predstavi saznanja o zadovoljstvu građana i organizacija civilnog društva radom lokalnih samouprava sa srpskom većinom, koja su prikupljena različitim metodama tokom trajanja projekta. Takođe, ovaj izveštaj nudi i konkretne preporuke za dalje korake koji mogu dovesti do poboljšanja rada lokalnih institucija i većeg učešća građana u procesima donošenja odluka, uz angažovanje organizacija civilnog društva i medija.

Metodologija

Ovaj dokument je proizvod istraživanja u okviru projekta 'Odgovorno društvo – transparentne opštine' koji sprovode Nova društvena inicijativa (NSI) iz Severne Mitrovice i Komunikacija za razvoj društva (CSD) iz Gračanice, finansiranog od strane Kosovske fondacije za otvoreno društvo (KFOS) u okviru programa "Reconnecting Mitrovica" - Zastupanje i uključivanje građana u donošenje odluka kroz analizu i proaktivno novinarstvo.

Cilj projekta je da doprinese uključivanju i povezivanju građana, organizacija civilnog društva i medija sa lokalnim samoupravama u deset opština sa srpskom većinom radi unapređenja transparentnosti i odgovornosti pomenutih opštinskih uprava. Podaci predstavljeni u ovom

izveštaju zasnovani su na kvalitativnom i kvantitativnom terenskom i istraživanju relevantne literature, sprovedenom u periodu od maja do septembra 2018. godine.

Metodologija korišćena u cilju objavljivanja ove publikacije sastojala se od višemesečnog sakupljanja podataka proisteklog iz teorijskog i terenskog istraživanja. Teorijsko istraživanje sastojalo se od prikupljanja, pregledanja i analize pisanih podataka, kao što su zakoni i podzakonski akti, izveštaji centralnih i lokalnih institucija, međunarodnih organizacija i organizacija civilnog društva, kao i medijski izveštaji. Istraživanje na terenu obuhvatilo je 10 okruglih stolova održanih u deset opština sa srpskom većinom, 20 intervjua sa predstavnicima lokalnih institucija i organizacija civilnog društva, i ukupno 1000 anketa koje su sprovedene na teritoriji svih deset opština sa srpskom većinom na Kosovu.

Uvod

Izbori 22. oktobra 2017. godine za gradonačelnike i skupštine opština bili su drugi po redu lokalni izbori koji su se održali na celoj teritoriji Kosova, odnosno u svih 38 opština, kao posledica potpisivanja Briselskog sporazuma 19. aprila 2013. godine od strane Beograda i Prištine, a pod pokroviteljstvom Evropske unije. Ovi izbori održali su se nekoliko meseci posle ranih parlamentarnih izbora 11. juna iste godine i samo nekoliko nedelja od formiranja vlade¹. Međutim, rad lokalnih samouprava je i dalje praćen brojnim problemima prilikom njihovog ispunjavanja mandata za pružanje javnih usluga i olakšavanja društveno-ekonomskog razvoja i tako se odražava na odnose lokalnih vlasti i građana, uključujući razmenu informacija, pružanje usluga i učestvovanje u donošenju odluka.

Važno je napomenuti da se četiri severne opštine razlikuju od onih južno od reke Ibar, jer su one najmlađe lokalne samouprave sa značajno ograničenim finansijskim i ljudskim resursima. Ograničenost resursa uticala je na sveukupni razvoj institucija, a nepovoljan položaj učinio je da opštine, odnosno građani, dodatno zavise od prisutnih institucija sistema Republike Srbije u svim opštinama sa srpskom većinom na Kosovu. Hibridni sistem dva institucionalna okvira se može smatrati kao prepeka za funkcionisanje kosovskih vlasti u punom kapacitetu, ali sa druge strane služi za popunjavanje praznina oba sistema.

Pretpostavljena nepotrebnost kosovskog sistema i ograničena naklonjenost prema vlastima u Prištini sprečila je građane iz srpske zajednice na Kosovu da koriste raspoložive prednosti lokalnih samouprava ili da im pomažu u daljem razvoju. 67.8% građana ima ograničena znanja o lokalnoj samoupravi, a čak 84.2% smatra da se u poslednjih godinu dana ništa nije promenilo na bolje u radu opštinskih uprava. Odnos građana sa lokalnim institucijama je, u najboljem slučaju

¹ *Izveštaj: Lokalni izbori 2017*. Nova društvena inicijativa, 2018. Dostupno na: http://newsocialinitiative.org/wp-content/uploads/2018/06/Izveštaj-Lokalni-Izbori-2017_Final.pdf

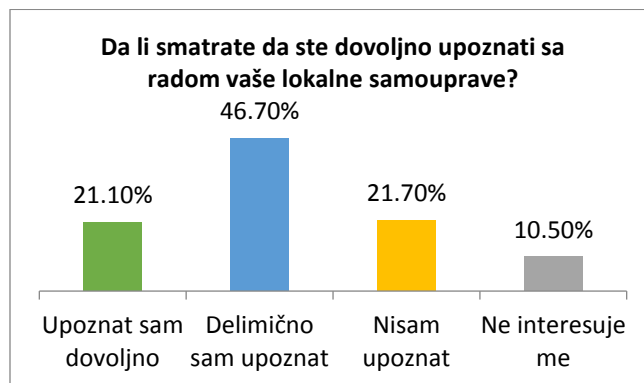
ograničen, kako zbog nepristupačnosti institucija, tako i zbog nezainteresovanosti građana. Ovo se najbolje vidi u slabom odzivu građana da učestvuju u postojećim mehanizmima, kao što su sednice skupštine opštine i javne rasprave. Oni koji učestvuju su obično podstaknuti od strane organizacija civilnog društva, pa se može zaključiti da civilno društvo ima važnu ulogu u procesu, bilo da je to angažovanje građana da učestvuju ili direktno preuzimanje njihove uloge.

Uprkos preprekama i izazovima, čini se da je došlo do napretka. Lokalne institucije su otvorenije za uključivanje građana. Istraživanje pokazuje poboljšanje u percepciji građana o kvalitetu rada lokalnih samouprava u odnosu na raniji period, pa tako više od polovine ispitanika smatra da je rad opštinske uprave u poslednjih godinu dana bolji i transparentniji. Ipak, većina od 51.1% smatra da efikasnost pružanja usluga od strane lokalnih institucija nije na zadovoljavajućem nivou. U cilju daljeg kretanja u tom pravcu, treba razmotriti bitne stavke: obrazovanje i mobilizaciju građana, osposobljavanje lokalnih predstavnika, i mehanizme učestvovanja građana prilagodljive lokalnom kontekstu, kroz direktno angažovanje organizacija civilnog društva i medija u tom procesu.

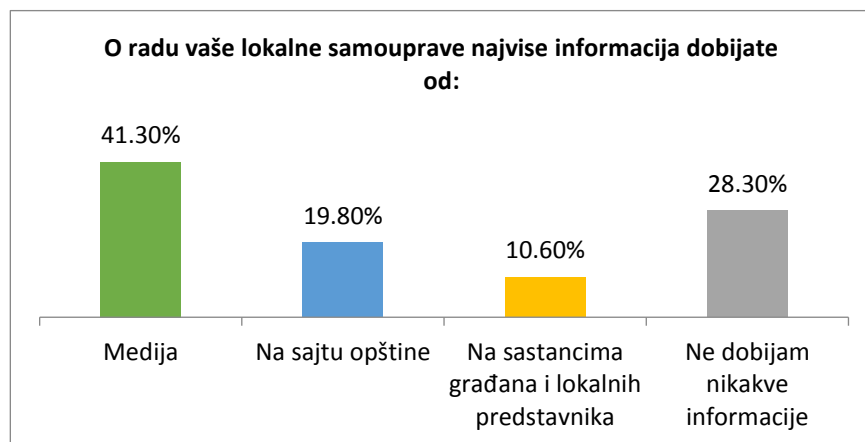
Informisanost građana

Informisanost građana iz srpske zajednice na Kosovu o njihovim lokalnim samoupravama, ali i njihovim pravima beleži pozitivan trend, ali još uvek nije na zadovoljavajućem nivou. Građani se sve više interesuju za svoje izabrane predstavnike, prate njihov rad i aktivnije učestvuju u procesima donošenja odluka. Napori, pre svega, organizacija civilnog društva i lokalnih medija doprinose ovom trendu, ali je neophodno dalje angažovanje radi porasta uključenosti i informisanosti građana o njihovim pravima, ali i radu i uslugama koje pružaju lokalne samouprave.

Skoro polovina ispitanika u svih deset opština sa srpskom većinom smatra da je donekle upoznata sa radom njihove opštinske uprave (46.7%). Samo 21.1% smatra da je dovoljno informisano.

Kada su upitani kako dolaze do informacija o radu lokalne samouprave, najveći broj je odgovorio da se informiše preko medija (43%), zatim preko zvaničnog sajta opštinske uprave (19.8%), a najmanji broj direktno, na sastancima između građana i lokalnih predstavnika.

Građani u opštinama sa srpskom većinom smatraju da razlog za nedovoljno dostupnih informacija o radu lokalnih samouprava leži primarno u nevoljnosti lokalnih vlasti da u javnost iznose informacije o svom radu (37.3%), a zatim zbog nedostatka kapaciteta opština za odnose sa javnošću (28.4%). Može se zaključiti da građani generalno žele da budu informisani o radu svojih lokalnih samouprava, dok samo 4.5% nije zainteresovano za rad opštinske administracije.

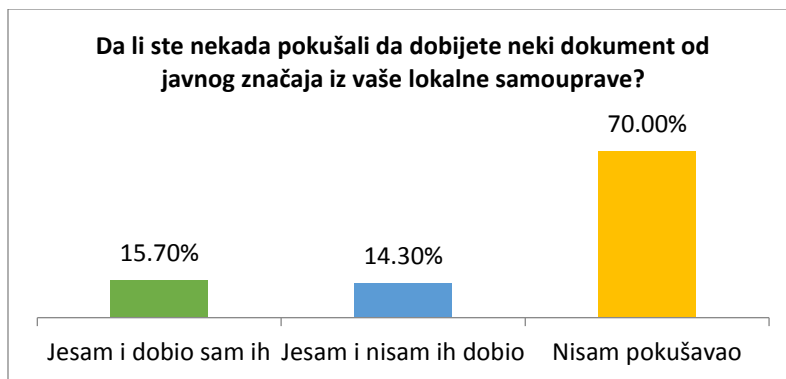
U 47.2% slučajeva, građani nisu znali koliko odbornika broji njihova skupština opštine. Ovo je rezultat limitirane komunikacije lokalnih vlasti sa svojim građanima, koji u 87% slučajeva žele da imaju pristup javnim informacijama, dok 13% ispitanika nije zainteresovano. Neinformisanost o broju odbornika vodi ka zaključku da građani nisu informisani ni o tome ko su njihovi izabrani predstavnici. Dalje, čak 48.7% ispitanika ne zna ko su direktori opštinskih odeljenja, dok 14.4% ispitanika to i ne interesuje.

Koliko građani nisu uključeni u rad svojih lokalnih samouprava, pored limitiranog napora samih lokalnih samouprava da se približe svojim građanima, govori i rezultat ankete da 46.2% ispitanika ne prati sednice skupštine opštine, dok 13.4% to i ne interesuje. Samo je 8.1% građana odgovorilo da redovno prati sednice skupštine opštine.

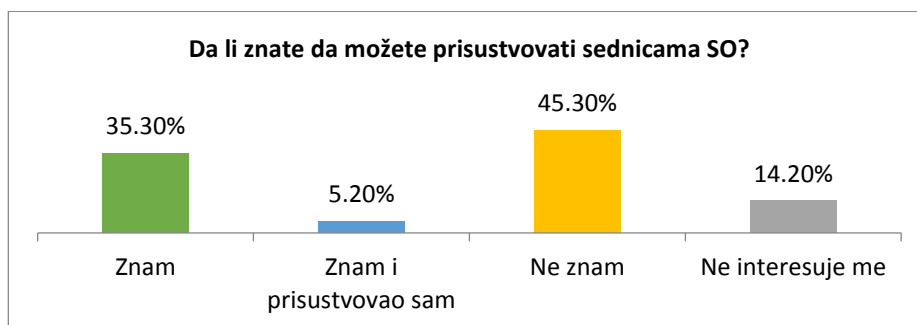
Građani nisu dovoljno upoznati sa svojim pravima kada je u pitanju praćenje rada lokalnih samouprava, zbog svoje razočaranosti i "lažnih obećanja", ali i zbog neaktivnosti same lokalne samouprave da ih upozna sa njima. Takođe, civilni sektor i mediji ne čine gotovo ništa ili vrlo malo da građanima približe zakone i pravilnike, kao i način njihovog donošenja.

-Predstavnik civilnog društva, Gračanica

Zabrinjavajuća je činjenica da čak 41.8% ispitanika ne zna da ima pravo na pristup informacijama od javnog značaja, a 14.3% je izjavilo da ih ove informacije ne interesuju. Dalje, 70% građana nikada nije pokušalo da dobije neki dokument od javnog značaja na lokalnom nivou. Sa druge strane, u 14.3% slučajeva građani su uputili zahtev za pristup dokumentima od javnog značaja ali su dobili negativan odgovor od lokalne samouprave. Samo u 15.7% slučajeva građani koji su potraživali neki javni dokument od opštinske uprave su taj dokument i dobili. Iz ovog rezultata se može videti slab odziv lokalnih vlasti na zahteve građana, ali i slabo interesovanje i informisanost građana o njihovim pravima.

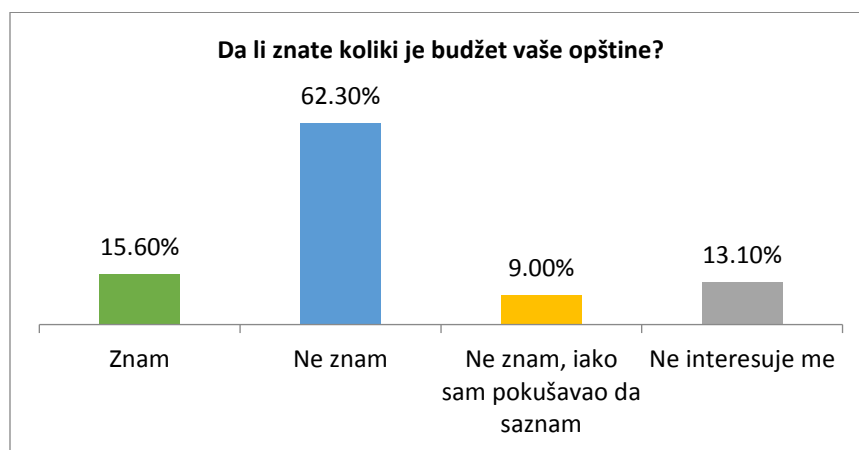
Nedostatak interesovanja i neinformisanost građana o njihovim pravima odražava se i u odgovorima na pitanje da li znaju da mogu da prisustvuju sednicama skupštine opštine. Skoro polovina ispitanika (45.3%) je odgovorilo da ne zna da na to ima pravo. 35.3% je upoznato sa činjenicom da su sednice skupštine opštine otvorene za javnost, ali je samo 5.2% ispitanika prisustvovalo ovim sednicama.

Pored niskog procenta ispitanika koji su upoznati sa pravom prisustvovanja na sednicama skupština opštine, rezultati ankete pokazuju malo drugačiju sliku kada je u pitanju komunikacija sa gradonačelnikom. Iako je 29.2% ispitanika odgovorilo da jeste imalo priliku da direktno komunicira sa svojim gradonačelnikom, čak 54.1% to nije ni pokušalo, a 5.9% ne zna kako da zakaže prijem kod gradonačelnika. Potrebno je napomenuti da u 10.8% slučajeva građani su pokušali da zakažu sastanak sa svojim izabranim predstavnikom ali nisu bili primljeni. Ipak, većina građana će se direktno obratiti gradonačelniku jer misli da „samo on može rešiti njihove

problem”². Razlog za ovakav trend leži primarno u neinformisanosti građana o nadležnostima predstavnika lokalne samouprave, ali i u osećaju da na lokalnom nivou važi hijerarhija gde se gradonačelnik “za sve pita”³.

U prilog nedovoljnoj transparentnosti opštinskih uprava, ali i nezainteresovanosti građana da potražuju informacije od javnog značaja, govori i 62.3% ispitanika koji ne znaju koliko iznosi budžet njihove opštine. Oko 9% ispitanika želi da zna, ali nije uspelo da dobije informaciju niti budžet na uvid. Samo 15.6 % ispitanika je izjavilo da zna koliko iznosi budžet njihove opštine.

Kada su upitani o informacijama o javnim nabavkama na nivou opštine, čak 68.6% ispitanika je izjavilo da ne zna gde može pronaći ove informacije, dok se nešto manje od 10% (9.7%) redovno informiše o javnim nabavkama i zna gde da potražuje ove informacije.

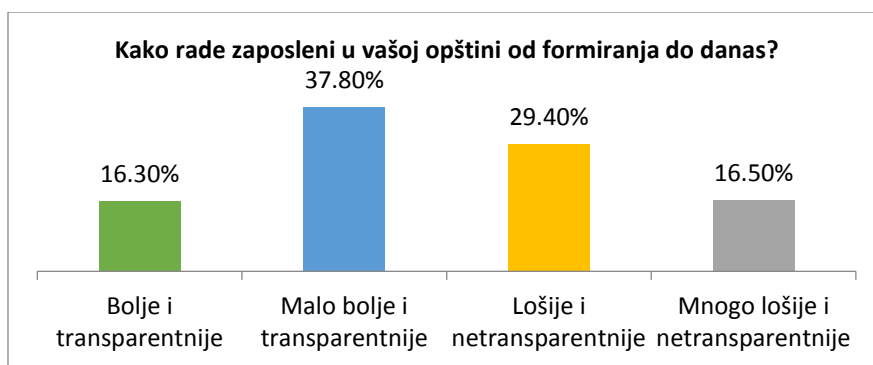
² Intervju sa predstavnikom civilnog društva iz Gračanice, 2018.

³ Intervju sa predstavnikom civilnog društva iz Štrpca, 2018.

Ocena rada lokalne samouprave: Koliko građani veruju svojim opštinama

Na lokalnim izborima održanim na jesen 2017. godine, Srpska lista je odnela pobjedu u svih 10 opština sa srpskom većinom, odnosno u 9 opština, a u opštini Klokot je partija GI Klokot Vrbovac podržana od strane Srpske liste dobila u drugom krugu izbora. Na nivou izbora za skupštine opštine, Srpska lista je osvojila najveći broj odborničkih mesta. Ovakav rezultat pokazao je da je poverenje dato političkoj opciji podržanoj od strane Beograda i dalje ojačao i učvrstio poziciju Srpske liste kao predstavnika srpske zajednice na Kosovu.

Sprovedena anketa se fokusirala na vremenski period od jeseni 2017. godine do danas, odnosno na prvu godinu mandata od lokalnih izbora. Anketno istraživanje pokazuje poboljšanje u percepciji građana o kvalitetu rada lokalnih samouprava u odnosu na raniji period, pa tako više od polovine ispitanika smatra da je rad opštinske uprave u poslednjih godinu dana bolji i transparentniji. Ipak, većina od 51.1% smatra da efikasnost pružanja usluga od strane lokalnih institucija nije na zadovoljavajućem nivou.

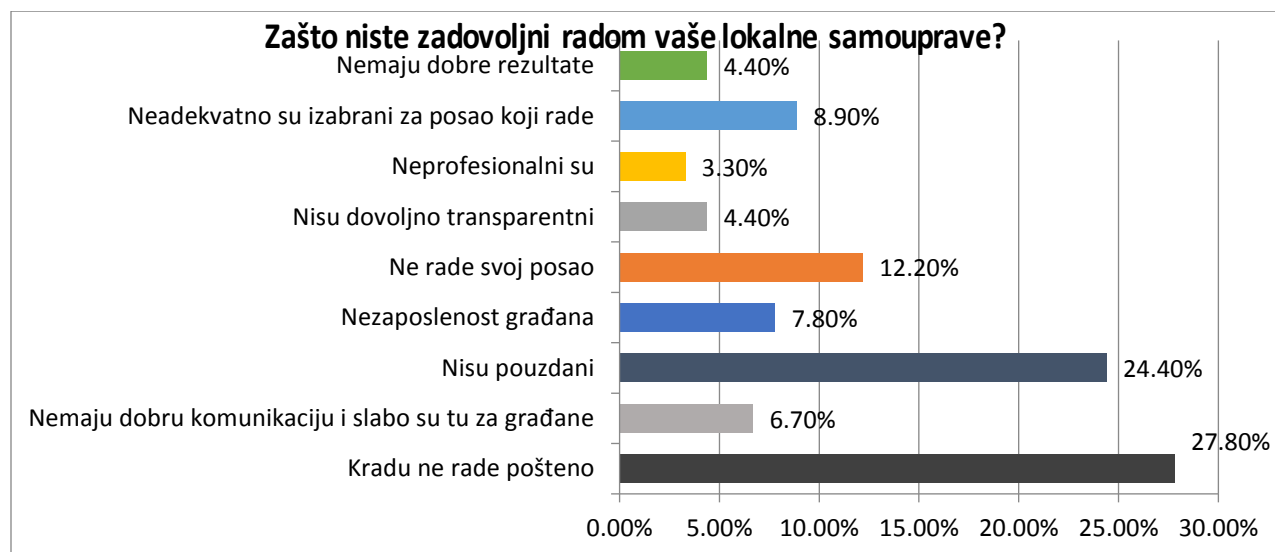
Predstavnicima opštinskih uprava koji su intervjuisani u okviru ovog istraživanja smatraju brojne infrastrukturne projekte koji su sprovedeni, ili koji su u toku, za najveći uspeh koji su ostvarili u prvoj godini mandata. Sa ovom tvrdnjom slažu se i rezultati sprovedenih anketa, koji kažu da su građani najzadovoljniji poboljšanjem infrastrukture na nivou opštine u 25.5% slučajeva, a zatim i kapitalnim investicijama (16.1%). Sveukupan utisak izvučen iz podataka prikupljenih tokom

istraživanja je da politički predstavnici, predstavnici civilnog društva i sami građani smatraju da je najveći napredak ostvaren u oblasti infrastrukture.

Sa druge strane, građani su izrazili nezadovoljstvo bezbednosnom situacijom u 20.3% slučajeva, kao i sa nedovoljno prilika za zaposlenje 14.9%. Takođe, na severu je u većini slučajeva naglašen problem ilegalne gradnje i problema neadekvatnog odlaganja otpada, odnosno divljih deponija.

Za komunalne službe (32.6%) i matičnu službu (29.3%) se smatra da najbolje funkcionišu na lokalnom nivou, dok su građani bili najmanje zadovoljni katastarskim uslugama (20.6%), ali i radom gradonačelnika u 17.7% slučajeva.

Skoro polovina ispitanika (46.5%) nema poverenja u lokalne institucije. Ipak, najviše građana veruje gradonačelniku (26.5%), pa tek onda odbornicima u skupštini (13%) i opštinskim službenicima (13.9%). Razlog za nezadovoljstvo radom svojih predstavnika na lokalnom nivou proizilazi najviše iz uverenja da lokalna samouprava ne radi pošteno (27.8%) i da nije pouzdana (24.4%).

Po mišljenju predstavnika civilnog društva, razlog za nizak stepen poverenja u opštinske službenike proizilazi iz uverenja da se u većini slučajeva na te pozicije dolazi po partijskoj liniji⁴. Osim toga, razlog za nisko poverenje opštinskim službenicima leži i u uverenju da službenici nemaju dovoljno znanja o sistemu u kojem rade, odnosno da nisu prošli adekvatnu obuku⁵. Predstavnici lokalnih samouprava smatraju da se opštinske uprave suočavaju sa problemima smanjenog kapaciteta, ali da postoji generalna volja za unapređenjem rada opština⁶, kao i da je vidno unapređenje rada lokalnih samouprava u ovom mandatu⁷. Po mišljenju predstavnika civilnog društva iz Zvečana, sve opštine sa srpskom većinom na Kosovu se suočavaju sa problemom smanjenih kapaciteta ljudskih resursa, što direktno utiče na kvalitet rada lokalnih samouprava⁸.

Četiri severne opštine su najmlađe opštine koje postoje u kosovskom sistemu (od 2013. godine), i u ovim opštinskim upravama je najvidljiviji problem sa ljudskim resursima. Iako službenici koji su prethodno radili u srpskom sistemu imaju više iskustva, problem se javlja u neadekvatnoj ili izostavljenoj obuci ovih službenika pri tranziciji u kosovski zakonodavni okvir⁹. Osim toga, nijedna opština na severu još uvek nije uspela da formira sva odeljenja, pa samim tim ne može ni da radi punim kapacitetom. Na sve to se dodaje i neinformisanost građana i postojanje dualnog sistema, odnosno nejasnoće kojem sistemu treba da se obrate pri potraživanju usluga¹⁰.

Sa druge strane, 36% ispitanika mišljenja je da građani mogu najviše uticati na rad lokalnih institucija, zatim institucije na centralnom nivou (26%), mediji (21%), i na kraju organizacije civilnog društva (16.2%). Kada su upitani na koji način se rad lokalne samouprave može unaprediti, najveći broj ispitanika bio je mišljenja da je za to potrebno redovno pratiti rad lokalne samouprave (18.2%), prisustvovanjem na sednicama i informisanjem preko medija.

⁴ Intervju sa predstavnikom civilnog društva iz Gračanice, 2018.

⁵ Intervju sa predstavnikom civilnog društva iz Novo Brda, 2018.

⁶ Intervju sa političkim predstavnikom iz Gračanice, 2018.

⁷ Intervju sa predstavnikom civilnog društva iz Klokota, 2018.

⁸ Intervju sa predstavnikom civilnog društva iz Zvečana, 2018.

⁹ Intervju sa predstavnicom civilnog društva iz Zubinog Potoka, 2018.

¹⁰ Intervju sa predstavnicom medija iz Leposavića, 2018.

15.5% građana smatra da je neophodno da dođe do smene, 10.1% smatra da do promene može doći bojkotom, odnosno protestima, dok 12.2% smatra da se rad lokalne samouprave može poboljšati kroz veću aktivnost građana i njihovu informisanost.

Na pitanje šta se promenilo u poslednjih godinu dana mandata, čak 84.2% građana je izjavilo da se ništa nije promenilo. Po mišljenju predstavnika civilnog društva, povratne informacije građana su najbitnije političkim predstavnicima samo u predizbornoj kampanji, a sami građani retko veruju obećanjima. Dodaje i da je neretko kod građana prisutan strah da javno govore ono što misle zbog reprekusija koje bi mogle da uslede¹¹.

Koliko su lokalne samouprave zaista servisi građana?

Najveći uspesi i neuspesi u radu lokalnih samouprava u prvoj godini mandata

Predstavnici lokalnih samouprava generalno su mišljenja da lokalne institucije rade u cilju pružanja usluga svojim građanima. Metode i nivoi komunikacije variraju od opštine do opštine. U većini opština funkcioniše tradicionalni sistem interakcije građana i vlasti, uz korišćenje zvaničnih veb stranica kada govorimo o opštinama južno od Ibra.

Važno je pomenuti da po Zakonu o uvidu u javna dokumenta¹² (čl. 16) i Zakonu o lokalnoj samoupravi¹³ (čl. 45, čl. 68 i čl. 73), Administrativnom uputstvu za transparentnost u opštinama (čl. 6, čl. 4.2, čl. 11), i Administrativnom uputstvu o veb stranicama javnih institucija¹⁴ čl. 7, 8, 11, 12, opštinske uprave su u obavezi da poseduju zvaničnu veb stranicu sa .rks domenom na kojoj bi učinile dostupnim informacije i dokumenta od javnog značaja. Obzirom da je posedovanje zvaničnog veb sajta obavezno, Kosovsko zakonodavstvo nije propisalo mere

¹¹ Intervju sa predstavnikom civilnog društva iz Gračanice, 2018.

¹² Zakon Br. 03/L-215. Preuzeto sa: <https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2010-215-ser.pdf>

¹³ Zakon Br. 03/L – br. 040. Preuzeto sa: http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2008_03-L040_sr.pdf

¹⁴ Administrativno uputstvo br. 01/2015. Preuzeto sa: <http://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11007>

sankcionisanja i kažnjavanja onih institucija koje ne ispune ovu obavezu. Kao posledica, četiri severne opštine još uvek nisu formirale svoje zvanične sajtove, pa samim tim ni informacije od javnog značaja nisu dostupne građanima, već građani moraju da ove informacije potražuju odlaskom u opštinu. Tako, zbog nedostupnosti informacija preko zvaničnih kanala komunikacije koji su ili nepotpuni ili nepostojeći, građani pribegavaju medijima kao najčešćem izvoru informacija o pitanjima u vezi sa radom lokalne samouprave.

Preostalih šest opština sa srpskom većinom ima zvanične veb stranice, koje relativno redovno ažurira. Ipak, neretko se dešava da pojedine informacije nisu dostupne, kao što su npr. informacije o budžetu, kapitalnim investicijama i javnim nabavkama. Razlozi za to su različiti, od nezainteresovanosti zaposlenih i rukovodilaca do nezainteresovanosti građana kao i medija koji se ne bave dovoljno lokalnim temama¹⁵. Sa druge strane, po mišljenju političkih predstavnika, ove informacije su dostupne na sajtu opština i građani ih mogu dobiti ako podnesu zahtev za uvid u javna dokumenta. Dodaju i da se javne rasprave o budžetu redovno održavaju u skladu sa zakonom i sve sednice skupštine opštine su otvorene za građane.

U Opštini Zvečan nepostojanje zvanične veb stranice opštine sa .rks domenom je privremeno nadomešćeno platformom www.eopstinazvecan.com, a iste platforme će biti puštene u rad u novembru ove godine i u Severnoj Mitrovici, Leposaviću i Zubinom Potoku, odnosno u preostale tri opštine na severu. Na ovaj način, pored inovativnih mehanizama za učešće građana u procesu donošenja odluka, građani mogu pronaći informacije i dokumenta od javnog značaja, dok zvanični sajtovi opština ne budu formirani.

U većini opština je ustaljen tradicionalni pristup komunikacije sa građanima. Tako, na primer, u Opštini Zubin Potok¹⁶ prikupljanje informacija o problemima i nedostacima najčešće se vrši neformalno, kroz direktnu komunikaciju rukovodstva opštine sa građanima. Gradonačelnik opštine ima politiku otvorenih vrata, omogućavajući građanima da direktno stupe u kontakt sa svojim izabranim predstavnikom

¹⁵ Intervju sa predstavnikom civilnog društva iz Gračanice, 2018.

¹⁶ Predsedavajući skupštine opštine Zubin Potok, g. Nemanja Jakšić. Okrugli sto u Zubinom Potoku, 2018.

U Opštini Zvečan, na primer, u toku je priprema za formiranje seoskih odbora. Na ovaj način, može se unaprediti komunikacija između građana i lokalne samouprave, posebno onih slojeva stanovništva koji zbog fizičke udaljenosti i limitirane mobilnosti nisu u mogućnosti da direktno komuniciraju sa donosiocima odluka. Seoski odbori su korisni i u drugim opštinama južno od Ibra koje imaju veliki broj razuđenih sela, kao i limitiran pristup internetu, pa se na ovaj način građani mogu informisati o radu opštinske uprave, ali i uticati na donosiocima odluka iznošenjem svojih problema i ideja.

U Opštini Leposavić, po mišljenju predsedavajućeg Skupštine opštine¹⁷, dostupnost opštinskih službenika je na višem nivou nego u prethodnom mandatu. Usled nepostojanja zvaničnog sajta Opštine, građani su u mogućnosti da direktno komuniciraju sa gradonačelnikom, a informacije od javnog značaja se redovno objavljuju na oglasnoj tabli. Sistem oglašavanja preko glasne table u zgradi opštinske uprave je prisutan u svim opštinama, ali ako nije upotpunjen drugim mehanizmima informisanja, obuhvata mali deo stanovništva.

U poređenju sa opštinama sa severa, preostalih šest opština sa srpskom većinom ima svoje zvanične sajtove koje relativno redovno ažuriraju. Informacije od javnog značaja se neretko mogu naći na veb sajtovima, ali se problem javlja sa stanovnicima opština koji žive u udaljenim selima koje nemaju pristup internetu. Takođe, dostupnost informacija preko interneta nije u skladu sa potrebama starijih slojeva stanovništva koji ne umeju da koriste informacione tehnologije.

Najveći problem u funkcionisanju opštinskih uprava na severu Kosova jeste da još uvek nisu formirana sva odeljenja i službe, kao što bi trebalo po opštinskim Pravilnicima o unutrašnjoj organizaciji opštinske uprave, što znatno utiče na efektivnost rada lokalnih institucija. Zajednički problem za sve opštine je, pored zastupljenih mehanizama, nedostatak transparentnosti i odgovornosti opština.

¹⁷ Predsedavajući skupštine opštine Leposavić, g. Nikola Lazović. Okrugli sto u Leposaviću, 2018.

Predstavnici lokalne samouprave opštine Severna Mitrovica¹⁸ smatraju da odgovornost za poboljšanje uslova života leži na lokalnim vlastima, ali i na samim građanima, koji treba da znaju da za probleme mogu da se obrate svojim odbornicima. U Opštini Štrpce su takođe nezadovoljni nivoom angažovanosti građana u procesima donošenja odluka, smatrajući da odgovornost leži i na institucijama i na građanima¹⁹.

Uloga organizacija civilnog društva i medija

Više od polovine građana mišljenja je da organizacije civilnog društva rade na informisanju građana o njihovim pravima (55.9%), dok 22.3% ispitanika nije upoznato sa aktivnostima organizacija civilnog društva u cilju edukacije građana. Učesnici okruglih stolova imaju malo drugačiju percepciju. Po njima, organizacije civilnog društva rade, ali u nedovoljnoj meri, na edukaciji građana o njihovim pravima u praćenju rada lokalnih organa vlasti, o Zakonu o pristupu informacijama od javnog značaja, informacijama o javnim nabavkama, itd. Uloga civilnog društva može biti bitna u edukaciji građana, posebno onih koji žive u četiri severne opštine zbunjenih između dva sistema koji egzistiraju jedan pored drugog.

Sa druge strane, organizacije civilnog društva ne samo da treba da rade više na edukaciji građana već i na edukaciji opštinskih službenika, koji neretko nisu adekvatno obučeni za poslove koje obavljaju²⁰. Polovina građana (51.2%) smatra da civilni sektor radi na edukaciji i obuci opštinskih službenika u cilju pružanja boljih usluga građanima, dok 27.5% nije upoznato sa ovim aktivnostima.

Pored edukacije građana, civilno društvo treba da popuni praznine između građana i institucija. Tako je npr. Nova društvena inicijativa, dizajnirala sistem za učešće građana u procesima

¹⁸ Okrugli sto u Severnoj Mitrovici, 2018.

¹⁹ Okrugli sto u Štrpcu, 2018.

²⁰ Okrugli sto u Zvečanu, 2018.

donošenja odluka po ugledu na primere dobre prakse u regionu i po specifičnostima lokalnog konteksta, koji je u Opštini Zvečan operativan od Novembra 2017. godine²¹. Pored mehanizama Sistem 48 sati, Pitajte gradonačelnika i E-participacija, veb platforma www.eopstinazvecan.com daje pristup građanima o informacijama i dokumentima od javnog značaja, i na taj način vrši funkciju nezvaničnog sajta opštinske uprave.

Kao što je već pomenuto, inovativni mehanizmi popunjavaju praznine u komunikaciji između institucija i građana. Jedna od zamerki na okruglom stolu u Zubinom Potoku odnosila se na nemogućnost direktne komunikacije građana sa gradonačelnikom, odnosno na nemogućnost zakazivanja sastanka sa izabranim predstavnikom. Alternativne metode komunikacije koje su pilotirane u Opštini Zvečan su stvorile nove kanale preko kojih stanovništvo može da ukaže na probleme u njihovoj opštini.

Još jedan pozitivan primer uticaja organizacija civilnog društva na približavanje institucija i građana je i otvoreni konkurs za projektne ideje koje su raspisali zajedno Opština Zvečan i Nova društvena inicijativa početkom ove godine. Građani opštine Zvečan su konkurisali sa idejama od interesa za samu opštinu, a pobedničke projektne ideje su nagrađene novčanim nagradama, i uvrštene su u godišnji budžet Opštine za 2019. godinu²².

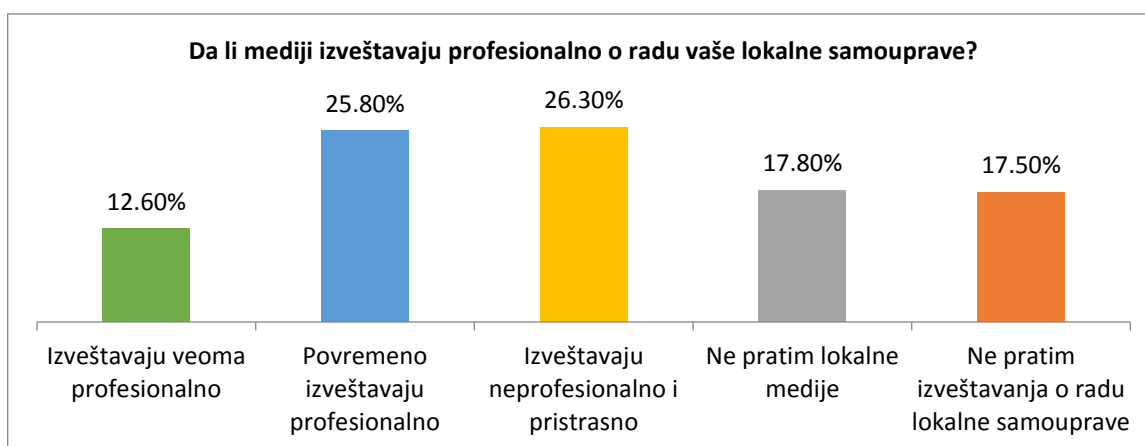
Ono što je naglašeno na većini okruglih stolova koje su NSI i CSD organizovale u sklopu ovog projekta, je da organizacije civilnog društva treba da usmeravaju svoje projekte prema potrebama građana, a ne prema potrebama donatora. Organizacije civilnog društva, ali i institucije na lokalnom nivou, mogu koristiti različite već ustaljene mehanizme konsultacija sa građanima. Nova društvena inicijativa je u tu svrhu i izradila Priručnik za uključenje građana u procese donošenja odluka, za one koji žele da se uključe u kreiranje, sprovođenje i nadzor

²¹ *E Opština Zvečan*. Preuzeto sa: www.eopstinazvecan.com

²² Radio Mitrovica Sever. Dodeljene nagrade za najbolje idejne projekte. Preuzeto sa: <http://radiomitrovicasever.com/2017/12/19/ndi-i-opstina-zvecan-dodeljene-nagrade-za-najbolje-idejne-projekte/>

javnih politika. Ovaj Priručnik pruža pregled mehanizama i sredstava, odnosno načina na koje javne institucije mogu uključiti građane u svoj rad²³.

Najveći broj ispitanika (26.3%) smatra da mediji neprofesionalno i pristrasno izveštavaju o radu lokalne samouprave, dok 25.8% njih smatra da mediji povremeno izveštavaju profesionalno, a samo 12.6% smatra da su mediji profesionalni i nepristrasni pri izveštavanju o radu lokalnih vlasti. Građani i civilno društvo generalno smatraju da lokalni mediji ne rade na zadovoljavajućem nivou, i da se ne bave dovoljno lokalnim temama i istraživačkim novinarstvom.

Mediji često nisu zainteresovani da prate dešavanja u manjim opštinama, što direktno dovodi do pasivnosti građana na lokalnom nivou. Potraživanje informacija od javnog značaja od strane građana je na skoro nepostojećem nivou, a mediji i civilno društvo kroz edukaciju građana o njihovim pravima bi mogli da potpomognu transparentnost rada lokalnih samouprava. Pored medija i organizacije civilnog društva nisu zainteresovane za rad u manjim opštinama.

Positivan primer postoji u opštini Leposavić, gde lokalna televizija RTV Mir redovno snima i emituje sednice Skupština opštine. Na ovan način, uz partnerstvo lokalne samouprave i medija,

²³ Ako želite da dobijete kopiju Priručnika, molimo vas da pišete na office@newsocialinitiative.org ; Pdf verzija priručnika na srpskom, albanskom i engleskom jeziku, biće dostupna na sajtu Nove društvene inicijative www.newsocialinitiative.org od sredine Novembra 2018. godine.

građani imaju priliku da direktno prate rad svojih odbornika. Ovo je posebno povoljno za stanovnike opštine koji žive u selima, ali i za slojeve stanovništva sa smanjenom mobilnošću.

Preporuke

Za lokalne samouprave

- Poštovati i primenjivati zakone i podzakonska akta koja regulišu rad lokalnih samouprava;
- Ulagati u transparentnost rada lokalnih institucija i dostupnost javnih informacija i dokumenata;
- Za četiri severne opštine: Formirati zvanične sajtove opština;
- Informisati građane o sednicama skupština opština i javnim raspravama i edukovati građane o pravu na prisustvovanje ovim događajima;
- Učiniti sednice skupština opština dostupnim širim slojevima stanovništva kroz uživo prenošenje sednica skupština opština;
- Dodatno ulagati u obuku opštinskih službenika o kosovskom zakonodavstvu, ali i o drugim temama, npr. odnosi sa javnošću, mehanizmi za uključivanje građana u procese donošenja odluka, itd.
- Stvoriti uslove za međuopštinsku saradnju, posebno između severnih i južnih opština, a sve u cilju razmene iskustava i primera dobre prakse.

Za organizacije civilnog društva i medije

- Obezbediti obuke opštinskim službenicima u oblasti kosovskog zakonodavstva, ali i u drugim oblastima, npr. odnosi sa javnošću, mehanizmima i sredstvima sa uključivanje građana u procese donošenja odluka;
- Osmisliti i sprovesti inovativne mehanizme putem kojih se unapređuje komunikacija i saradnja između opštinskih uprava i građana;
- Inicirati i promovisati partnerstva organizacija civilnog društva i lokalnih samouprava;
- Ojačati i informisati građane o radu lokalnih samouprava, njihovim pravima i obavezama kroz aktivnosti edukativnog karaktera;
- Podrška razvoju i radu manjih lokalnih organizacija civilnog društva kroz partnerstva, ekspertsku i logističku podršku;
- Pokrivati i promovisati lokalne teme od strane medija i razvijati istraživačko novinarstvo;
- Inicirati i facilitirati međuopštinsku saradnju, posebno između severnih i južnih opština.

Za građane

- Uzeti aktivnije učešće u procesima donošenja odluka na lokalnom nivou;
- Više i češće se informisati i interesovati za svoje izabrane predstavnike i za rad svojih lokalnih samouprava;
- Pored ustaljenih metoda učešća građana, predlagati i inicirati nove metode kako bi lokalne samouprave uključile što veći broj građana u svoj rad;
- Kritikovati i nuditi alternativna rešenja u cilju poboljšanja rada lokalnih samouprava i približavanja opština građanima.

Izvori

NSI. (2018). *Izveštaj: Lokalni izbori 2017*. Preuzeto sa www.newsocialinitiative.org:

http://newsocialinitiative.org/wp-content/uploads/2018/06/Izveštaj-Lokalni-Izbori-2017_Final.pdf

E Opština Zvečan. Preuzeto sa: www.eopstinazvecan.com

Radio Mitrovica Sever. *Dodeljene nagrade za najbolje idejne projekte*. Preuzeto sa:

<http://radiomitrovicasever.com/2017/12/19/ndi-i-opstina-zvecan-dodeljene-nagrade-za-najbolje-idejne-projekte/>

Zakoni i podzakonska akta:

Zakon Br. 03/L-215. Preuzeto sa: <https://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2010-215-ser.pdf>

Zakon Br. 03/L – br. 040. Preuzeto sa:

http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2008_03-L040_sr.pdf

Administrativno uputstvo br. 01/2015. Preuzeto sa: [http://gzk.rks-](http://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11007)

[gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11007](http://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11007)

Terensko istraživanje:

Deset (10) okruglih stolova u Leposaviću, Zvečanu, Zubinom Potoku, Severnoj Mitrovici, Gračanici, Štrpcu, Ranilugu, Klokotu, Partešu i Novom Brdu.

Dvadeset (20) intervju sa predstavnicima organizacija civilnog društva i političkim predstavnicima u deset opština sa srpskom većinom

Hiljadu (1000) anketa u deset opština sa srpskom većinom

Ova publikacija je izrađena uz podršku Kosovske fondacije za otvoreno društvo, KFOS. Sadržaj izdanja je odgovornost autora i ni na koji način se ne može smatrati da ona predstavlja stavove Fondacija za otvoreno društvo, OSF ili KFOS-a.